Met de motor naar het slagveld

Op 18 juni is het precies 200 jaar geleden dat de Slag bij Waterloo plaatsvond en dat zullen onze zuiderburen niet ongemerkt voorbij laten gaan. MOTO73 volgde de route die Napoleon door Wallonië naar zijn laatste slagveld voerde en stuitte op boeiende bezienswaardigheden.

MOTO 73 MRT/APR '15

Tekst: Hans van Loozenoord, foto's: Lucas Verhoeff en Toerisme België, m.m.v. D'leteren Sport Yamaha

1815-2015: twee eeuwen Waterloo

De betekenis van het woord Waterloo gaat wel wat verder dan de duiding van een plaatsje onder de rook van Brussel. De naam staat voor de locatie waar de geschiedenis van Europa een andere wending nam; nota bene in het zicht van het ambtelijke bastion van waaruit men het huidige Europa tracht te regeren. Anderzijds is het synoniem voor een nederlaag, die van Napoleon Bonaparte om precies te zijn. Het is ook zijn naam die onlosmakelijk aan deze moeder van alle veldslagen is verbonden. De Duke of Wellington - de aanvoerder van de geallieerde troepen, inclusief Nederlandse strijdkrachten - heeft als naam een andere zeggingskracht en komt ter sprake bij het gelijknamige vleesgerecht, de laarzen en als hoofdstad van Nieuw-Zeeland als eerbetoon aan het koloniale Groot-Brittannië.

HET VERGETEN HENEGOUWEN

Hoe anders is het gesteld met de herinnering aan keizer Napoleon. Zijn monogram domineert omslagen van boeken, munten en gevels van magistrale gebouwen tot kitscherige souvenirs, al dan niet omlijst door een lauwerkrans. Twijfelen aan de grootsheid van Napoleon doet bijna niemand met een francofone inslag. Dat doet een Italiaan bij Julius Caesar ook niet, want het collectieve geheugen van een natie zwalkt niet als veldheren op een voetstuk werden geplaatst, mits het vaandel dat zij dienden de juiste kleuren had. We nemen de motorrijder mee naar Henegouwen. Eigenlijk is het Hainaut, want we zijn in Franstalig gebied. Het is de provincie in het zuidwesten van België, hemelsbreed gelegen tussen Brussel en de Franse grens, met Bergen (Mons) als hoofdstad en Charleroi als grootste plaats op onze route. Het is een gebied dat je als toerist vaak links laat liggen, maar hebben echte motorrijders niet de neiging om platgetreden paden te verlaten, zeker als je daarmee de snelweg kunt vermijden? Verwacht hier geen kronkelende stuurweggetjes, scherpe hairpins of eindeloos lange doordraaiers waar je de motor op één oor kunt leggen. Nee, het zijn Waalse wegen, licht glooiend met alle charme van dien, maximaal tweebaans en soms eindigend bij een T-splitsing met twaalf pijlen. Typisch en aardig voor wie niet op zijn navigatie wil vertrouwen. Toch zal 'La Route Napoléon en Wallonie' velen versteld doen staan van enkele sublieme vergezichten, mooie buitenplaatsen en vooral veel rust. De historische route, met een lengte van negentig kilometer, is aangegeven met gelijknamige bruine bordjes, waarop het hoofddeksel van de keizer als symbool wordt afgebeeld. Het is de steek die hij overdwars droeg, waarbij de originele versie was versierd met een kokarde in rood-wit-blauw om zijn persoonlijke politieke voorkeur na de revolutie van 1789 te accentueren.

START VAN DE VELDTOCHT

Nauwelijks bekomen van de herdenking van het begin van de Eerste Wereldoorlog, memoreren de Belgen een ander markant wapenfeit op hun grondgebied. Wat is er toch veel bloed vergoten in dit territorium; de kleine ontluikende natie raakte vele malen bekneld tussen troepen van internationale grootmachten. Waterloo is in 2015 het epicentrum van diverse activiteiten die de gelijknamige veldslag doen herleven. Voor wie een beetje van geschiedenis houdt: er is na twee eeuwen zeer veel intact gebleven - het toenmalige slagveld is goed beschermd terrein -, terwijl verschillende authentieke musea en groots opgezette manifestaties tekenen voor de rest. Voor wie een beetje van motorrijden houdt: het gebied waar de historie werd opgetekend, is uitstekend bereikbaar. Je rijdt in een zucht naar Henegouwen en dan ben je echt in het buitenland, in een streek met een totaal andere cultuur, mentaliteit, eetgewoonten, et cetera. Je kunt van de Belgische

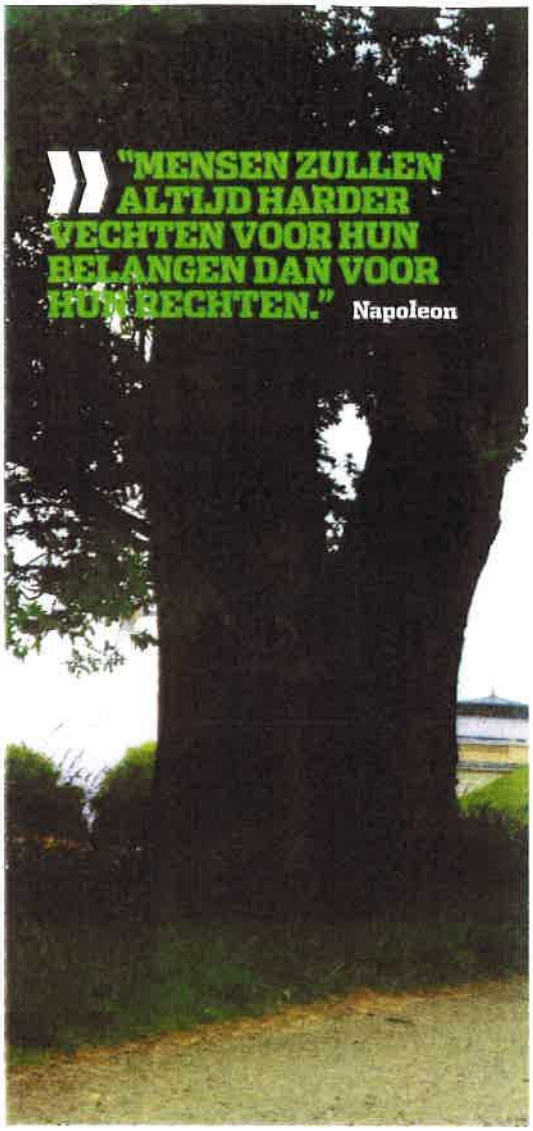

Zoeken naar details op het panorama van 360 graden.

De abdij van Villers-La-Ville behoort tot het Waalse erfgoed.

Het monument in Fleurus herinnert aan drie zware veldslagen.

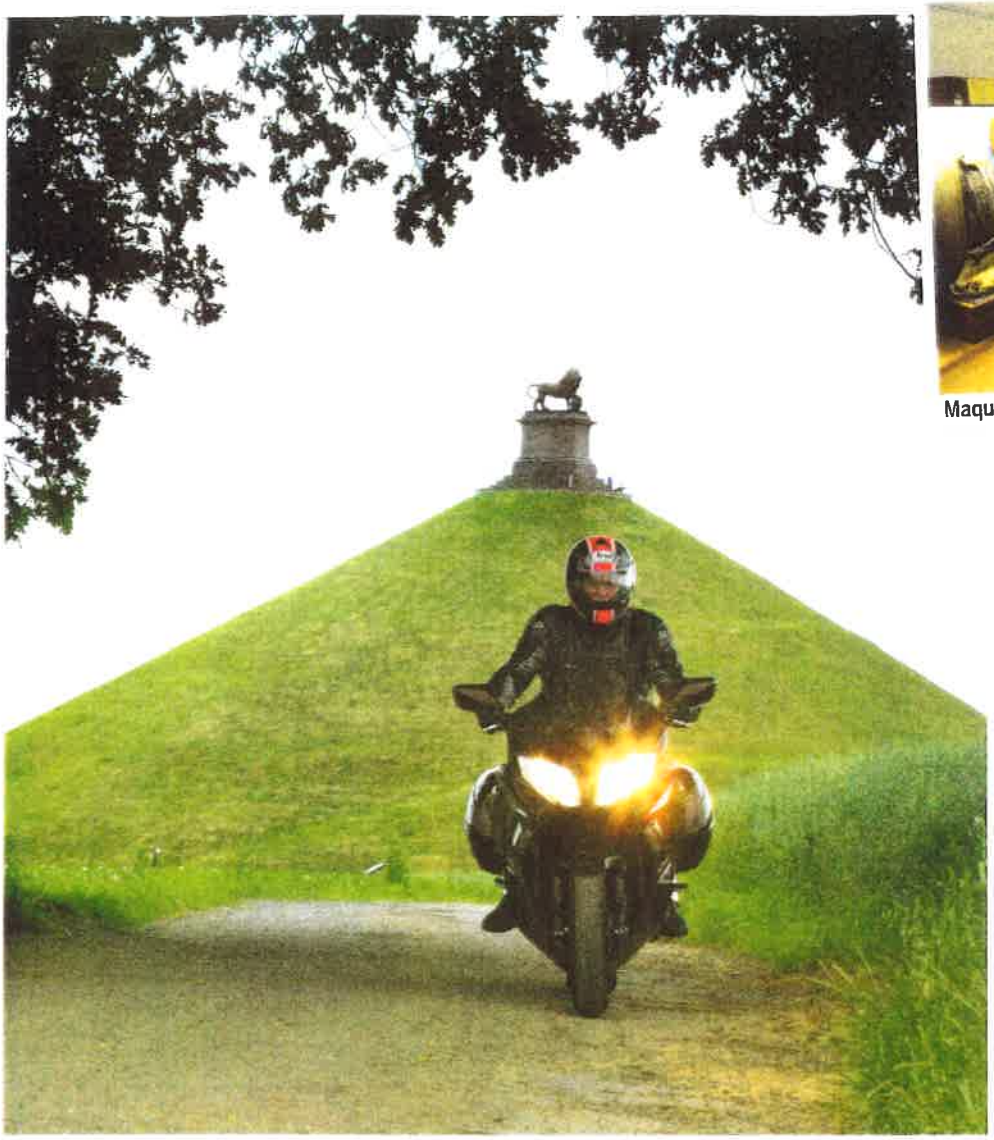

Maquettes completeren het museum in Fleurus.

Het Wellington Museum in de plaats Waterloo.

Getuige van de sloop van het wassenbeelden-museum!

Goed gelijkend beeld van Napoleon bij de Ferme du Caillou.

keuken genieten en van prachtige bieren, als je toch blijft overnachten. Twee uurtjes op de motor en je zit weer thuis achter de piepers met het bord op schoot. Vijf dagen duurde het verblijf van Napoleon in het gebied dat tegenwoordig onder België valt, maar toen door Frankrijk was geannexeerd en na de Slag bij Waterloo tot 1830 in Nederlandse handen kwam. De moderne motortoerist kan bijna letterlijk in de sporen van de Grande Armée rijden en wat is er mooier dan de route exact bij het begin op te pakken? In het grensplaatsje Hestrud, aan de N596, stak Bonaparte op 14 juni 1815 het riviertje de Thure over. Op de plaats waar dat gebeurde, ligt tegenwoordig een bruggetje dat je gemakkelijk te voet kunt bereiken. De motor kun je vlakbij parkeren.

Over de N53 gaat het naar Beaumont, waar de troepen hun bivak hadden opgeslagen en het tijdelijke hoofdkwartier was gevestigd van de in totaal 129.000 Fransen. Die lagen daar niet allemaal omheen, want de totale breedte van het front bedroeg dertig kilometer. Het is nauwelijks voor te stellen dat zoveel soldaten in een paar dagen tijd zijn opgerukt langs dit soort wegen, die veel smaller en minder goed geplaveid waren dan tegenwoordig. Het was dringen geblazen voor een mengeling van sloffend voetvolk, stampende cavalerie en ratelende wielen van de artillerie die met hels geraas de agrarische bevolking wakker schudden.

Na de flessenhals over het riviertje moest tempo worden gemaakt, waarbij affuiten met kanonnen en de karren met munitie en voorraden gebruik maakten van het verharde midden van de weg. De meeste soldaten liepen aan de zijkant in de berm en weer daarnaast zochten de cavaleristen hun weg. Zij lieten hun paarden zo nodig door de akkers met gewassen draven, als offroadruiters avant la lettre.

NAAR QUATRE BRAS EN LIGNY

In Beaumont staat de 34 meter hoge Salamandertoren, een strategisch uitkijkpunt sinds de elfde eeuw. Ook de generale staf van Napoleon maakte er dankbaar gebruik van. Na een overnachting trok de keizer naar Charleroi, maar de motortoerist doet er goed aan om een tiental kilometers westwaarts van deze route af te wijken en het stadje Thuin te bezoeken. Daar word je getrakteerd op een werkelijk schitterend panorama, vanaf de zuidzijde van de Sambre, op de fameuze hangende tuinen. Aan de kant van de geëtaleerde flora bevindt zich het stadscentrum met een prachtig Belfort dat een plaats op de Unesco-erfgoedlijst heeft verdiend. Voor wie van massaspektakel houdt, zijn er de folkloristische optochten, Les marches militaires entre Sambre et Meuse (tussen de Samber en de Maas), die elk jaar tussen mei en oktober plaatsvinden. En als je daar toch bent, is een bezoek aan het authen-

LE BUT

Ook als je Henegouwen niet nog als toerist hebt gepenetreerd, ben je misschien eens om Brussel heengereden, waar tussen Bosvoorde en Nijvel de Leeuw van Waterloo van verre zichtbaar is. Het gietijzeren roofdier staat bovenop een veertig meter hoge heuvel die via een trap met 226 treden bereikbaar is. Zeker doen: als de motorlaarzen zijn uitgeklopt, wacht je als beloning een indrukwekkend vergezicht.

De 'Butte de Lion' is een van origine Nederlands gedenkteken. Het werd in 1826, in opdracht van Koning Willem I, gebouwd op de plaats waar zijn zoon, de Prins van Oranje, tijdens de veldslag gewond raakte. Willem-Frederik van Oranje-Nassau vocht onder Wellington samen met Belgische eenheden. Hij had zich twee dagen eerder in Quatre Bras al onderscheiden door zijn doorzettingsvermogen. De pas 22-jarige Willem (roepnaam Guillot) had de rang van generaal, was opgegroeid aan het hof van de koning van Pruisen en sprak nauwelijks Nederlands.

tieke dorpje Ragnies met de abdij van Lobbes de moeite waard. Daar wordt in de distilleerderij van Biercée de fameuze Mandarine Napoléon gemaakt, een likeur op basis van cognac en mandarijnsap, zoals de keizer die zelf graag nuttigde (maar hij en zijn paard werden niet op alcohol gecontroleerd).

Snelheid was het devies van Napoleon en deze eigenschap vormde samen met de aanval de basiselementen van zijn militaire tactiek. Hij wist dat de Anglo-Pruisische troepenmacht groter was dan de zijne en dat hij alleen kans maakte op de victorie door ze één voor één te attaqueren. Bij een massale confrontatie zou hij waarschijnlijk kansloos zijn, maar medio juni had de vijand nog geen eenheid gevormd. Na de eerste schermutselingen met voorbodes van de Pruisen bewoog de westflank van zijn troepen zich richting Quatre Bras. Aan de oostzijde ging het naar Sombreffe. De manschappen van Graf von Zieten, die zich uit Charleroi hadden teruggetrokken, wachtten de Fransen op bij Fleurus.

Quatre Bras is het kruispunt van de steenwegen Charleroi-Brussel (N5) en Namen-Nijvel (N93) en wie daar nu met de motor naar toe gaat, vindt een kale, grijze viersprong. Rij je nog enkele kilometers door, dan passeer je de plaats waar het Grand Prix-circuit van Nivelles was gelegen. Op Quatre Bras herinnert een grote kolom aan de hertog van Braunschweich die daar sneuvelde tijdens de gevechten waar op 16 juni 1815 ook Arthur Wellesly - beter bekend als the Duke of Wellington - zich had aangediend. Hij was hals over kop uit Brussel gekomen op aandringen van de prins van Oranje-Nassau. De toekomstige koning Willem II was generaal in Britse dienst en medeverantwoordelijk voor het tijdelijk afstoppen van de Franse eenheden aldaar. Op dezelfde dag werd 25 kilometer zuidelijker, bij Ligny, een bloedbad aangericht onder de troepen van maarschalk Blücher en Napoleon, waarbij de Pruisen 20.000 en de Fransen 13.000 soldaten verloren. Nadat het voetvolk als kanonnenvoer had gediend, konden de gardetroepen van de kleine Corsicaan een beslissende wending geven aan deze veldslag, die officieel als de laatste overwinning van Napoleon staat geboekt. Maar het was een halve overwinning, want de grote strateeg had verzuimd om de vijand de genadeslag toe te dienen, waarop de Pruisen zich een dag later konden hergroeperen in Waver. Op het slagveld van Ligny worden nu nog steeds stille getuigen van de schermutselingen aangetroffen, zoals knopen, munten en wapens.

MUSEA MET INHOUD

Parkeer je motor in het stadje Fleurus en wandel langs het gemeentehuis, vroeger het Chateaux de la Paix, waar Napoleon heeft overnacht. Ga naar de Moulin Naveau, de witte molen die door hem als uitkijkpost werd gebruikt, en verzuim al helemaal niet om het museum in Ligny/Sombreffe te bezoeken. Daar

» "VIER VIJANDIGE KRANTEN ZIJN MEER TE VREZEN DAN DUIZEND BAJONETTEN." Napoleon

Fonteinen laten het moderne Charleroi bruisen.

Een grote reënscenering kan in juni worden bezocht.

bevindt zich een fraaie collectie wapens, militaire memorabilia, plattegronden, et cetera. Wie nog een extra dosis tastbare geschiedenis kan absorberen, moet even de helm opzetten voor een stukje van vijftien kilometer. Pak de N93 weer op en sla bij Quatre Bras af richting Waterloo over de N5. Na enkele kilometers krijg je aan de rechterkant de Ferme Le Caillou, waar Napoleon zijn laatste nacht doorbracht voor de finale veldslag. Ga naar binnen en betreed historische grond. De keukentafel waarop de legerleiding de stafkaarten heeft uitgevouwen, staat er nog, evenals het veldbed van de keizer en een vitrine met macabere inhoud: het skelet van een huzaar. Buiten in de boomgaard daalt een vredige stilte over de bezoeker neer. Hier sliepen de 'grognards', de leden van de keizerlijke garde die hun baas als een levend schild omringden. Als soldaten werden zij pas ingezet als de huurlingen en het bijeengeraapte voetvolk verslagen dreigden te worden. Zij vormden de best betaalde, strak geklede en zwaar bewapende elitetroepen.

Vijf kilometer verderop overnachtten de geallieerden en achter die linies, in het plaatsje Waterloo, trof Wellington de laatste voorbereidingen. In de nacht van 17 op 18 juni 1815 constateerde hij dat het regende en dat deed hem goed. De velden en zandpaden zouden veranderen in een modderpoel en dat was niet in het belang van de aanvallende partij, het leger van Napoleon, dat altijd leunde op zijn zware artillerie. Het voormalige Britse hoofdkwartier in het centrum van Waterloo is absoluut een bezoek waard, want de oude herberg is ingericht als museum, waar je niet in een half uurtje klaar bent. Op de eerste etage is de kamer waar Wellington zijn overwinningscommuniqué (het persbericht aan de Britse koning) schreef in oude luister hersteld, evenals het bed van zijn gewonde adjudant kolonel Gordon, die de ochtend niet zou halen.

Als bezoeker kun je twee vliegen in één klap slaan, want aan de overkant van de straat is de Koninklijke Kapel (1687), die is gedecoreerd met gedenkplaten. Met zoveel veelzeggende attracties op enkele kilometers van elkaar krijgt de motor niet eens kans om warm te worden. Dat hoeft ook niet, want een hoog tempo is hier niet aan te bevelen tussen de winkelende madammekes, die wel eens van het trottoir afdwalen of onverwacht oversteken. Waar in het begin van de negentiende eeuw de paarden uitbliezen, krijgen de moderne pk-pakhuizen nu rust.

MET DE MOTOR

De machtige maar dociele FJR1300 - die ons welwillend ter beschikking werd gesteld door de Yamaha-importeur voor België - lieten we vanuit het noordwesten galopperen over de route die de Britse cavalerie in 1815 heeft genomen om zich bij het slagveld te positioneren. De 'But', de grote heuvel met de leeuw, is een mooi oriëntatiepunt voor de reiziger die van ver komt, maar je kunt ook zonder, want alle belangrijke gebouwen zijn goed aangegeven. Zo ook de koepel met het cirkelvormige schilderij (à la Panorama Mesdag) met een lengte van 120 meter dat de veldslag weerspiegelt. Eenmaal ter plekke zijn we nog net getuige hoe een sloopkogel een einde maakt aan de laatste muur van het oude museum (mooi van lelijkheid met wassen beelden als figuranten), dat vlak voor de officiële herdenking zal zijn vervangen door een compleet nieuw complex. Restaurants, parkeerplaatsen en een ruim gesorteerde boetiek completeren het huidige epicentrum van de herinnering.

Ook voldoende bier in de distilleerderij van Biercée.

Over de N53 naar Beaumont, waar de troepen hun bivak hadden opgeslagen.

Stapvoets gaat het over de slipperige bolle weg, het hart van de champ de bataille, waar aan de zuidzijde de Franse agressor lag en aan de noordkant de Anglo-Dutch forces die door Wellington in dekking werden gehouden. Achter de heuvelkam, zodat de stuiterende kanonskogels, die een bereik hadden van meer dan 1200 meter, voornamelijk over de hoofden van de manschappen zouden vliegen. Het smalle weggetje met de

INFORMATIE

BEZOEK DE GROTE RECONSTRUCTIE
Van 17 tot en met 21 juni 2015 worden in Waterloo diverse herdenkingsplechtigheden gehouden om de tweehonderdste verjaardag te vieren. Zo wordt er een grote historische reconstructie van de veldslag opgevoerd met 5000 figuranten, 300 paarden en 100 kanonnen.
Ga naar www.belgie-toerisme.nl voor data, kaarten en verdere info.

MISVERSTAND OVER VERVOER
Regelmatig wordt Napoleon ten tijde van Waterloo afgebeeld of beschreven als ruiter te paard. Zo ook door de beroemde schrijver Victor Hugo. Daarmee wordt de waarheid echter geweld aangedaan, want de keizer kon zich die dag nauwelijks bewegen van de pijn. Hij was ziek, had maagpijn en last van aambeien, waardoor hij zich per koets verplaatste. Hij leidde de veldslag gezeten op een stoel waarvan de zitting was gevuld met stro. In de avond vluchtte hij in de keizerlijke koets, totdat deze werd ingehaald door de Pruisen en Napoleon werd gedwongen om te paard te ontsnappen. Hij liet in de koets een oorlogsbuit van vele miljoenen francs en sieraden achter.

AANTALLEN
Over de Slag bij Waterloo is ongelooflijk veel documentatie tot in detail beschikbaar. Zo is beschreven dat er aan Franse zijde 25.000 slachtoffers vielen; het totaal van doden en gewonden, maar exclusief de 8000 krijgsgevangenen. Aan geallieerde zijde vielen 23.000 slachtoffers. Vele duizenden paarden trof hetzelfde lot.

CODE NAPOLÉON
Verguisd als massamoordenaar die miljoenen de dood heeft ingejaagd; vereerd als verlicht despoot die van Frankrijk een tijdelijke wereldmacht had gemaakt. Napoleon heeft nogal wat nagelaten. In 1804 verscheen de Code Civil, het burgerlijk wetboek, ook wel de Code Napoléon genoemd. Het uitgangspunt hiervan was dat voortaan iedereen voor de wet gelijk was en een rechtszaak altijd openbaar was. In die tijd werd de hele bevolking, ook in Nederland, verplicht om een achternaam te kiezen. Ook werden maateenheden als de meter en de kilogram ingevoerd. De code was een voorloper van ons Burgerlijk Wetboek van 1838.

BESCHERMD GEBIED
Toen maarschalk Arthur Wellesley, die wij nu kennen als Wellington, in 1815 door Koning Willem 1 werd benoemd tot Prins van Waterloo zou dat zijn familie de nodige revenuen opleveren. Aan deze titel zat toentertijd - omgerekend - een jaarlijkse erfelijke dotatie vast van 20.000 gulden. Dit was weer gekoppeld aan de grond van meer dan duizend hectare op en rond het slagveld die aan Waalse boeren werd verpacht. Anno 2015 is het grootste deel van deze grond bij Waterloo nog in Britse handen. Het is beschermd gebied en er mag niet worden gebouwd.

karakteristieke boom is normaliter alleen geopend voor voetgangers, die op tableaus kunnen lezen welke bataljons zich waar bevonden op die bewuste 18e juni 1815. De aanvang van de massale botsing die de geschiedenis van Europe deed kantelen, was vertraagd door zware regenval, die de grond zo drassig had gemaakt dat de paarden en de kanonnen er niet doorheen kwamen. Napoleon moest wachten tot het waterpeil in de dikke klei enigszins was gezakt, voordat hij zijn artillerie in stelling kon brengen toen de aarde enigszins begaanbaar was.

DE LAATSTE DAG

Het eerste kanonschot werd die zondagmorgen pas om half twaalf gegeven en vormde de inleiding tot de hel op aarde. Aanvalsgolven van bulderende kanonnen, lange linies van lopende soldaten met musketten met bajonetten, dravende ruiters met sabels. Met intervallen ging het vreselijke bloedbad door tot 's avonds half negen. Het was een uitputtingsslag zonder gelijke, waarbij het terrein werd omgewoeld tot een smerig massagraf, waar het zicht maar enkele tientallen meters bedroeg door de dichte mist van kruitdamp. Waar soldaten en paarden zich een weg baanden over de lijken van de vijand, maar vaak ook van hun eigen mensen die meer dood dan levend op de grond lagen. Achter in de middag, toen de Fransen de overhand kregen, arriveerden geleidelijk de Pruisen, onder veteraan-maarschalk Blücher. Ze kwamen vanuit het oosten, waar ze zich in Waver tot de gebruikelijke disciplinaire Teutoonse machine hadden gevormd en Wellington kwamen helpen. Tegen die overmacht was zelfs de slimme maar verzwakte Napoleon niet opgewassen. Na een laatste opleving van de keizerlijke garde sloegen zijn troepen op de vlucht. Direct daarna moest hij zelf ook maken dat hij wegkwam, richting Parijs. Van daaruit werd hij enkele maanden later verbannen naar Sint-Helena, de meest desolate Britse uithoek van de aardbol, waar hij in 1821 op 52-jarige leeftijd overleed. Wij vluchtten ook, maar op de motor die zoveel secundaire wegen en stops met musea en monumenten achter de kiezen had. Het was tijd om een hogere versnelling te kiezen. Even doorwaaien om de historische impact te kunnen plaatsen.

Zo kan ik m'n hotel bij de toegangsweg ook noemen.

Je kunt de 'Mandarine Napoleon' bijna ruiken.
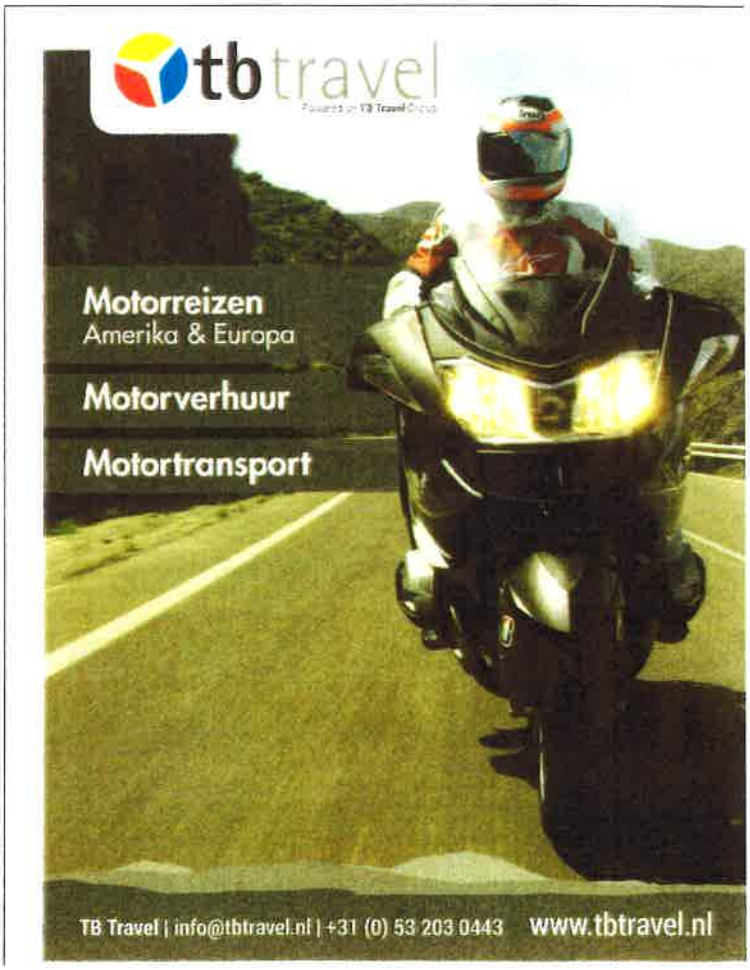
Thuin met zijn hangende tuinen is een bezoek waard.